

TERVANPOLTTO VÄISTYVÄNÄ METSÄELINKEINONA

1700-LUVUN VOIMAKAS TERVAPITÄJÄ

Tervanpoltto nousi 1700-luvulla yhdeksi Pyhäjokialueen pääelinkeinoista. Myös Oulaisissa tervanpoltolla oli suuri merkitys. Kuusi voimakkainta tervapitäjää Pohjois-Pohjanmaan eteläosissa 1800-luku huomioon ottaen olivatkin Oulainen, Paavola, Piippola, Pyhäntä, Vihanti sekä Haapavesi. Vaikka tervanpoltton merkitys yleisesti ottaen laski 1800-luvulla, Oulaisissa tervan valmistuksen asema säilyi tärkeänä pitkälle 1800-luvun lopulle.

Tervanpoltto oli tuottava kotiteollisuuden muoto, joka hyödytti tervanpolttajien ja kaupunkien tervaporvarien lisäksi myös monia muita, kuten tervatynnyrien ja –veneiden valmistajia sekä niitä jotka tervaa kuljettivat koskia ja meriä pitkin. Talonpojille tervanpoltto antoi mahdollisuuden parantaa elämänlaatuaan ja terva oli usein myös varmempi tulonlähde kuin hallalle arka vilja.

TERVAHAUDAN VALMISTUS

Tervaa poltettiin kolotuista ja kuorituista männyistä, joiden annettiin seistä muutama vuosi pihkaantumassa ennen kaatamista. Kaadetut tervaspuut asetettiin hautaan säteittäisesti keoksi siten, että niistä poltossa valuva terva kerääntyi ränniin ja valui tynnyreihin. Hauta peitettiin tiiviisti turpeella. Tervahautaa poltettiin kytellä, sillä liian korkea lämpötila esti tervan syntymisen. Hautaa poltettiin vuorokausi ennen kuin sen tappi avattiin. Aluksi hauta vuoti tervavettä, mutta noin kolmen päivän jälkeen siitä alkoi valua varsinaista tervaa. Hautatervasta saatiin tislaamalla myös pikeä.

VÄISTYVÄ ELINKEINO

1800-luvulla tervanpoltto alkoi menettää asemaansa, kun karjatalouden tuotteet - etenkin voi - alkoivat 1830-luvulta lähtien muodostua yhä tärkeämmiksi kauppatuotteiksi. Tervaa valmistettiin lähinnä kotitarpeisiin, ja Oulaisissakin sen asema heikkeni yhdestä pääelinkeinosta sivuelinkeinoksi.

Oulun läänin eteläosissa tervanpoltto elpyi hetkeksi Pohjanmaan radan käyttöönoton seurauksena vuonna 1886. Oulaisten aseman kautta maailmalle lähtivät koko jokilaakson tervatalouden tuotteet. Tervanpolton uusi nousu jäi kuitenkin lyhtyaikaiseksi, sillä 1900-luvun alun jälkeen tervan kuljetus näyttäisi tyrehtyneen alueella kokonaan.

Karjatalouden kasvun lisäksi tervanpolton aseman heikkenemiseen vaikutti välillisesti, mutta vahvasti myös puutavaraliikenteen nousu 1800-luvun jälkipuoliskolla. Sahatalouden kasvun myötä parempi puuaines meni sahoille, ja tervanpolttajat saivat käyttöönsä ainoastaan jätetuun eli kannot ja juuret. Lisäksi sahateollisuuden korkeat palkat aiheuttivat paineita tervanvalmistuksen palkkoihin. Näin tervanpolton tuotantokustannukset kasvoivat ja kannattavuus laski. Tervantuotanto heikentyi, mutta tervan kysyntä pysyi kuitenkin suurena. Tämä johti hintojen huimaan nousuun, minkä seurauksena alettiin suosia halvempia tervalajeja sekä korvikeaineita. Terva siis osittain tuhosi omalla kalleudellaan myyntimahdollisuutensa.

Sahateollisuuden kasvun ja tervanpolton lopun yhteys näytti toteutuvan niin Oulaisissa kuin muualakin Oulun läänin eteläosissa 1800-luvun lopulla. Tällöin tervantuotannon pääasialliseksi keskuksiksi jäi lähinnä Kainuun seutu.

